

İSRA SÛRESİNİN İLK ÜÇ ÂYETİNDE HZ. İBRAHİM'İN SOYUNA İLİŞKİN SEMANTİK BİR YAKLAŞIM

A SEMANTIC APPROACH ABOUT GENEALOGY İBRAHİM IN THE FIRST THREE VERSES OF İSRA

Doç.Dr. Mustafa KIRKIZ

Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belağatı, Bingöl/Türkiye

ÖZ

Kur'an'ı Kerim insanların dünya ve ahiretlerini düzenleyen öğretiler içeren ilahi bir kitaptır. Onlara doğru yolu göstermek için tarihi olayları örnek olarak kullanmaktadır. Doğrudan olmasa da sunduğu tarihi olaylar çok önemli ve esrarengiz mesajlar içermektedir. Bu bağlamda İsrâ sûresinin 2.ve 3. âyetlerinde Hz. Nuh, gemide taşınanlar ve İsrail oğulları hakkında bazı bilgiler verilmektedir. Bu âyetlerin semantik analizinden hareketle Hz. İbrahim'in Hz. Nuh'un soyundan olmadığı; ancak onunla birlikte gemiye binen o günün Müslümanların soyundan olabileceği anlaşılmaktadır. Bazı ilimlerin verilerinden yola çıkarak Kur'an'da bazı yeni bilgilere ulaşmak imkân dâhilindedir. Bu özelliğinden dolayı Kur'an'ın, asırların geçmesi ve yeni teknik bilimlerin ortaya çıkmasıyla kendisini yenileyebileceği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Nuh, Gemiye Binenler, Hz. İbrahim, Soy Ağacı

ABSTRACT

Holy Koran, religious people as a divine book and provides the necessary information about the world. historical events to show them the right way is offered as a real example. Although not directly given as examples of historical events is a very important question and the existence of the mysterious message. In this context, while the Isra verse 2-3 Hz. Noah, who carried on board and is known as a shared knowledge about Israel. We knew the Prophet technical knowledge to understand the semantics of the verses starting from this event. Prophet Abraham. Noah is not a descendant; but it may occur with him from embarking on that day Muslims. Therefore, there may be some new information in the Qur'an could be obtained with some technical knowledge. On this basis the Koran, it is possible to say that science can renew itself with the emergence of new techniques with the passage of centuries.

Key Words: Prophet Noah , Who Boarded The Ship, Hz. Avraham, Lineage.

1. GİRİŞ

Kuran, nazil olduğu günden bu yana içerdiği derin anlamlarıyla insanoğluna hitap ederek merak ve hayret uyandırmaktadır. O, bazen onların dünyadaki yaşam şekliyle yakından ilgilenirken bazen de ahiretle ilgili yol göstermektedir. İşlediği konuların birçoğunda açıkça, bazı konularda da dolaylı bir şekilde muhataplarına bilgi aktarmaktadır. Dolayısıyla Kur'an metni üzerinde sürekli düşünmek gerekir. Bunu yaparken çeşitli bilimlerin verilerinden yararlanmak mümkündür. Şüphesiz Kuran'ın anlaşılmasında ve yorumlanmasında geçmişten günümüze en çok faydalanılan ilim, delalet (günümüzdeki ismiyle semantik) ilmidir. Bu sebeple ele alacağımız konuya girmeden önce, semantik ilmine ve bu ilmin Kuran yorumundaki yerine dair giriş mahiyetinde bazı genel bilgiler vermek yerinde olacaktır.

2. SEMANTİK/DELALET İLMİ VE KURAN YORUMUNDAKİ YERİ

Tefsir kitaplarının Semantik ilmini sanat ve inanç düzeyinde bazı konularda kullandıkları görülmektedir. Ancak Kur'an'da tarihi olayları yorumlamak için daha önce semantiğin kullanılmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu araştırmamızda semantiğin Kur'an'da farklı bilimlerin tahlilinde kullanıldığı gibi, bu ilmin

Kur'an'da tarihî olayları tahlil etmek için kullanılabilceğini uygulamalı olarak göstermek istedik. Zira bu ilmin tahlil ve yorumlarının Kur'an'a yeni bazı renk ve anlamlar katabileceği görülmektedir.

Arapçada semantik sözcüğü, delle/ دلّ kelimesi ve türevlerinden alınmıştır. Dil ve sözlük kitaplarında “delâlet” kavramının anlamı, yol göstermek, bir şeyi anlamak ve açıklamak olarak geçmektedir. Aynı kökten gelen delil, istidlal için kullanılan kavram olduğu gibi yolda rehberlik yapan kişi için de kullanılmaktadır.¹

Terimsel olarak ise delalet, bir olgunun bilinmesiyle aralarındaki ilişkiden ötürü başka bir şeyin bilinmesinin gerekliliğini ifade etmektedir. Bu da delaletin bütün kısımlarını kapsamaktadır. Cürcânî'ye (ö.816) göre bir şeyin bilinmesiyle başka bir şeyin bilinmesidir. Birincisine (dâll) ve ikincisine de (medlûl) denilmektedir.² Ona göre bu anlam, kelimelerin vazife ve bağlamından ortaya çıkan manadır.

el-Ensârî'ye göre ise, (ö.926) delâlet, bir şeyin bilinmesiyle başka bir şeyin bilgisini öğrenmektir. Şayet lafız anlamın tamamını barındırıyorsa “mutabikî”, anlamın bir kısmını içeriyorsa, “tazammunî” ve zihnen lazımlına delalet ediyorsa da “iltizamî” delalet şeklinde değerlendirilmiştir.³ Kur'an'da دلّ ve türevleri yedi farklı formatta geldiği görülmektedir. Bunların her biri geldiği kalıbın verdiği filolojik anlamıyla birlikte sözcük anlamını da yansıtmaktadır. Nitekim Kuran'da yedi âyette bu kelimenin yer aldığını görmek mümkündür. İlk olarak فَذَلَيْهِمَا يِغْزُورُ “onlara yasak olan ağacı gururla gösterdi” âyetteki Şeytanın gösterme eylemine (dall) denilirken, Âdem ve Havva'nın zihninde yerleşen algı ise (medlul) şeklinde değerlendirilmektedir.

Aynı zamanda Hz. Musa'nın kardeşinin وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ “Biz, daha önce onun, sütanelerinin sütünü emmemesini sağladık. Kız kardeşi, “Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?” dedi.” Taha sûresinde: فَسُوسَٰنُ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ: “Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: “Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?”⁴ Aynı şekilde Furkan sûresinde bu etimolojik yapıya delalet دليل /delil sözcüğü bu anlamı ortaya koymaktadır: أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ دَلِيلًا “Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu sabit kıları. Sonra biz güneşi gölgeye delil kıldık.”⁵

Semantik olarak bilinen ve daha önce “delâlet ilmi” şeklinde Arapça yazılmış mantık ilmine ilişkin eserlerin girişlerinde konu olarak işlenen ilim, günümüzde modern dünyanın hemen her yerinde kendinden bahseden bir ilimdir. Bu ilmin farklı açılardan düşünülerek farklı isimleri olmuştur. Arapçada Dilâlet/Delâlet bir fiilin veya sözün başka bir şeye simge ve belirti olan⁶ “anlam ilmi” şeklinde isimlendirilirken, Batıda ise semantics İngilizceden veya semantique Fransızcadan alındığı söylenmektedir. Semantik kavramını ilk kullanan, Fransız bilim adamı Bréal'dır. Ona göre kelimenin aslı Yunanca “sema”dan alınmış, simge ve alamet anlamına gelmektedir. “Anlam bilim” manasına da gelen semantiğin, bu yönüyle belagatteki anlamıyla örtüşmemektedir.⁷

Yukarıda geçtiği üzere Fransız ve İngiliz bilim adamlarına göre bu ilmin farklı isimleri vardır. Arap araştırmacıları arasında söz konusu ilmin ismi üzerinde usul, felsefe ve mantık âlimleri arasında ihtilaflar bulunmaktadır.⁸ Öyle anlaşılmaktadır ki, araştırmacılar, kendi bakış açılarına göre delâlet ilmini farklı yorumlamışlardır. Ancak Araplarda delâlet, Batılılarda semantik olarak bilinen bu ilmin, değişik isimler altında ortaya konulmuş olsa da netice itibarıyla aynı mecrada aktığı görülmektedir.

Delâletin/semantiğin, lügat, usul, felsefe ve mantık ilimlerinin kaynaklarında tanımlanmış ve bu disiplinler muvacehesine göre yorumlar yapılmıştır. Lügat ehli “Delâlet, dâllın/yol göstericinin eylemi olup bazen de mecazi olarak delile izafe edilmektedir.”⁹ şeklinde tanımlarken; istilâh ehli ise “bir olgunun varlığının başka bir olgunun varlığına delalet etmesidir. Böylece birinci olguya dall/delalet eden ve ikincisine de medlûl/kendisine delalet edilen denilir”¹⁰ şeklinde ortaya koymaktadır. Bundan anlaşılan, semantiğin meydana gelmesi iki farklı unsurun varlığına bağlıdır.¹¹ Birinci unsur, ikinci unsurun varlığına delalet etmektedir.

¹ İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim, *Lisânu'l-Arab*, Dâr-u lhyâi't-Turâsî'l-Arabî, Beyrût, trs., c. IV, s. 394.

² Ali b. Muhammed Şerîf el-Curcânî, *el-Ta'rifât* (thk., Muhammed Abdurrahman), Dâru'n-Nefâis, Beyrût 2002, s.172.

³ Ebu Yahyâ, Şerefuddîn Zekeriyâ b. Muhammed el-Ensârî, Dâru'l-Fikr, Beyrût, s.79.

⁴ Taha; 20/ 120.

⁵ Furkan; 25/45.

⁶ İbn Manzûr, *a.g.e.*, c.IV, s.393-394.

⁷ Ahmed Muhtâr Umer, *İlmu'l-Delâle*, 'Alemlu'l-Kutub, 7. Bas., Kahire 2007, s.11.

⁸ Ali b. Ahmed b. Hazm el-Endulusî, *el-İhkâm fi- Usûli'l-Ahkâm*, Dâru'l-Hadîs, Kâhire 1. Bas., 1404, c. I, s.41.

⁹ Adil el-Fahûrî, *İlmu'l-Delâle*, Dâru't-Tali'a, Beyrût 1985, s.5.

¹⁰ el-Curcânî, *a.g.e.*, s.172.

¹¹ Mehdi Fadlullah, *Medhalun İla 'İlmi'l-Mantik*, Dâru't-Tali'a, Beyrût 2000, s.41-42.

Birinci unsurun meydana gelişiyle ikinci unsur meydana gelebilir. Diğer bir tabirle ikinci unsur meydana gelmişse birinci unsur da meydana gelmiştir.

Semantik ilminin lügat ilimleriyle iki açıdan ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır:

- 1- Delalet/semantik ilmi, lügat ilminin bir parçası olmasıdır. Dolayısıyla lüğatin temel yapısına kadar inmemiz gerekmektedir.
- 2- Dilsel delaletin, delalet-i lügaviyyenin bir parçası olup “alamiyât” denilen simgeler ilmini çağrıştırmaktadır.

3. DELALET/SEMANTİK İLMİNİN KULLANIMI

Her ilimde olduğu gibi semantik ilminde de başlangıç, emekleme ve gelişim dönemleri yaşanmıştır. Kuran’ın iyi anlaşılması için Arap Dili yanında farklı başka disiplinlerin de kullanıldığı aşikârdır. Hatta eskiden beri tefsir ekolleri oluşmuş ve ona göre tasnife tabi tutulmuşlardır. Bu bağlamda semantik bilimi kavram olarak ilk çağlarda bilinmese de anlam olarak diğer teknik bilimler gibi bazı yönleri uygulanmakta ya başka kavram altında veya her hangi bir kavram altında girmeden mana yönüyle uygulanarak varlığını devam ederek gelmekteydi. Zira belâgat, Semantiğin hemen birçok bilim dalında kullanıldığını ve makbule geçen bazı mesajları verdiği bilinmektedir. Fakat günümüze dek bilgimiz dâhilinde semantik biliminin tarihe bakışında kullanılmadığını düşündüğümüz içinsöz konusu tekniği pratik tarih üzerinde uygulamayı düşünmekteyiz.

Biz bu konuyu Arapça ilimlerine önem veren eski tefsirlerden ikisi üzerinde, Hz. İbrahim’in soyuna delalet eden iki âyeti (İsrâ sûresi 2 ile 3. âyetlerini) esas alarak uygulamaya çalışacağız. Aynı zamanda bu konuyu dile önem veren çağdaş tefsirlerden iki farklı bakış açısına sahip olan eserler üzerinde uygulamaya çalışacağız.

3.1. Tevrat ve Tarih Kaynaklarına Göre Hz. İbrahim’in Soyu

Hız. İbrahim’in soyu Tevrat’ta şöyle geçmektedir: Avram, b. Terah, b. Nahor, b. Seruk, b. Reu, b. Pelek, b. Ever, b. Şelah, b. Arpakşat, b. Sam, b. Nuh alttan üste doğru geçerken, Hz. İbrahim ile Hz. Nuh’un arasında geçen sayı dokuz kişidir.¹² Bazı tarih kitaplarında ise sayı aynı ancak benzer isim ve farklı seslerle ortaya konulmuştur. Örneğin; İbrahim, b. Tareh, b. Nahûr, b. Şerûğ, b. Ergû, b. Fâleğ, b. ‘Abır, b. Şâleh, b. Arfahaşaz, b. Sam, b. Nuh¹³ sıralamasıyla geçmektedir. Bu isimlerin kökü Tevrat’ta geçenlerle aynı görülmektedir. Diğer bazılarına göre; İbrahim, b. Tareh, b. Nahûr, b. Sarûğ, b. Ergû, b. Fâlîğ, b. Ğabır, b. Şâlîh, b. Kînân b. Arfahaşad, b. Sam, b. Nuh olarak geçmektedir.¹⁴ Bu kaynağa göre Hz. İbrahim ile Hz. Nuh arasında on baba geçmektedir. Bu şecereye göre diğerlerinde olmayan “Kînân” ismi fazlalaşmıştır. Diğer isimlerde kökü aynı dillere göre telaffuz farklılaşması mevcuttur. Bu bağlamda ister muharref Tevrat’taki şecereye göre olsun ister tarih kitaplarındaki şecereye göre olsun, kesin bir neticeye varmak mümkün değildir. Bunların dışında da bazı soy ağaçlarının olması söz konusu olabilir. Bizim asıl meselemiz, İsrâ sûresi 2-3. âyetlerinde ortaya çıkan bir konunun bu güne kadar konuşulmamasıdır. Biz bu âyetleri semantik bir yaklaşımla ele almaya çalışacağız.

وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِبَالًا، ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا.

*Biz, Musa’ya Kitab’ı verdik ve İsrailoğullarına “Benden başkasını dayanılıp güvenilen bir rab edinmeyin” diyerek bu Kitab’ı bir hidayet rehberi kaldık. (Ey) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! Şunu bilin ki Nuh, çok şükreden bir kul idi.*¹⁵

Hız. Nuh, geminin birinci sahibi olup gemi onun emirleri ile hareket etmektedir. Gemiye bindiğinde asıl kişi olarak gösterilerek yanına aldığı bazı insanların olduğu söz konusu âyetin tabirinden anlaşılmaktadır. Âyette gemiye onunla beraber taşınanlar şeklinde tabir edilip onların varlığından bahsedilmektedir. Bunun da iki farklı anlama geldiği ortaya çıkmaktadır:

- 1- Hız. Nuh’un dışında bazı insanlar onunla birlikte gemiye binip kurtulmuşlardır.
- 2- Hız. Nuh ile birlikte gemiye binenlerin soyu yok olmamıştır.
- 3- Âyette geçen şahıslardan başlayarak yukarıya doğru çıktığımızda; İsrailoğullarının Hız. Yakub, Hız. İshak ve Hız. İbrahim’den geldiği kesindir.
- 4- Hız. Nuh’un insanlığın ikinci babası olmadığı ortaya çıkmaktadır.

¹² Tevrat, *Sam’dan Avram’a*, 24/27.

¹³ Şemsuddin Muhammed, *ez-Zehebî, Tarihu’l-İslâm ve Vefeyatu’l-Meşâhir ve’l-A’lâm* (thk., Umer Abdusselâm), Dâru’l-Kitâbi’l-‘Arabî, Beyrut 1987, c. I, s.21.

¹⁴ İbn Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, Dâru Sadr, Beyrût trs., c. I, s.94.

¹⁵ İsrâ; 17/2, 3.

Bütün bunları yan yana koyduğumuzda Hz. İbrahim'in, Hz. Nuh'un soyundan olmayıp onunla birlikte gemiye binenlerin soyundan olduğu düşünülebilir. Konuyla ilgili aşağıda bir şema çizmeye çalışacağız.

Yukarıda geçen âyetten yaptığımız çıkarsamalara göre Hz. İbrahim'in dedesinin Hz. Nuh Tufan'ında onunla birlikte gemiye bindiği şahıslardan biri olma ihtimali doğmaktadır. Zira âyette “(Ey)Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli!” şeklindeki çağrıdan anlaşılabilir Hz. Nuh ile birlikte gemiye binenlerin soyuna nida edilmiştir. Bu çağrı da Hz. Musa döneminde yapıldığına göre Hz. Nuh'un döneminde vuku bulan bir olayda yer alanların torunlarına hitap edilmektedir. Buna göre Hz. Musa döneminde yaşayan insanlardan bazılarının Hz. Nuh'un kendi soyundan olmayıp Tufan'da onunla birlikte gemiye binerek bu afetten kurtulmuşlardır.

Birinci âyetin başında; “Biz, Musa'ya Kitab'ı verdik ve İsrailoğullarına:” hitap ederek Yüce Allah'tan başkasını kendileri için rab edinmemeleri gerekmektedir. Bundan açık bir şekilde anlaşılabilir, Hz. Musa'nın İsrailoğullarından bir peygamber olup Yüce Allah'tan gelen emirleri onlara aktarmakla görevli olduğudur. Ondan sonra gelen âyette ise; ilk âyette muhatap olarak görülen şahısların aynı zamanda ecdatlarının Hz. Nuh ile birlikte gemiye bindirilen insanlar olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sûrede ikinci âyet olarak yer alan ve konu olarak ilk âyet şeklinde gelen âyetle ondan hemen sonra gelen âyetin aynı muhatapları ele aldığı ortaya çıkmaktadır. Âyetin sonunda da Hz. Nuh'un çok şükreden birisi olarak yeğlendiği görülmektedir. Âyetin zeylinde onun çok teşekkür eden olarak ortaya konulmasında da muhatap olan kesimin şükür ehli olmadığına işaret edilmektedir. إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا. Gerçekten o çok şükür eden bir kul idi

3.2. Dile Önem Veren Bazı Tefsir Kaynaklarında Söz konusu Âyetler

Kur'an âyetlerinin tefsirinde en yetkin merci, Hz. Peygamber ve ondan sonra gelen sahabelerdir. Bizce en önemli olan, bütün tefsirleri Hz. Peygamber'den beklemek ve ondan almaktır. Zira O, o günün ihtiyaçlarını âyetlerden alıp açıklamaya gitmiştir. Birçok konuda o çağda ihtiyaç olmadığı için ayrıca bir açıklamaya da ihtiyaç duymamıştır. Özellikle ilmi konularda açık ancak en eski tefsirlere dikkat edildiğinde sadece müşkil olan âyetleri tefsir ederek işin içinden sıyrılmışlardır. Daha sonra gelen tefsirler ise dönemin ilmi gelişmişliklere dikkat ederek açıklama ve irtibatlandırma yapmışlardır. Ancak biz, konuyla ilgili araştırmamızda tefsirlerin seçiminde Arap diline ait ilimlerin verilerin çok kullanan eski müelliflerden ünlü iki âlimin eserlerinden faydalanacağız. Onlardan biri Orta Doğu'da yaşamış olan Mahmud b. Ömer ez-Zamahşeri'nin “Tefsîru'l-Keşşâf ..” ve Batı (Endülüs)da ün yapmış olan Muhammed b. Yusuf'un “Tefsîru'l-Bahri'l-Muhîr ...” adlı eserlerini seçmiş bulunmaktayım. Çağdaş ve aynı şekilde Arapça'nın tekniksel yönüne önem veren Abdurrahman Nâsir es-Sa'dî'nin yazmış olduğu “Tefsîru'l-Kerîmi'r-Rahmân ...” adlı eseri ve Kur'an'ın tefsirinde iraba önem veren çağdaş müfessirlerden Muhammed Seyyîd et-Tantâvî “et-Tefsîru'l-Vasîr” adlı eserini araştırmamızda örnek olarak yer vermeye çalışacağız.

- ✓ Zamahşerî, söz konusu âyetlerinin yorumunda şöyle bir yol izlemeyi tercih etmektedir: Kelimelerin filolojik ve etimolojik bağlamda gereken yorumlarını tek tek yaptıktan sonra kalıplarında yapısal farklılığını anlatmaya çalışmıştır. Örneğin; أَلَّا تَتَّخِذُوا hitaba delalet eden okunuşunun yanında أَلَّا يَنْجِدُوا ğayib şeklinin ihtilafından bahsetmektedir.¹⁶ Ondan sonra gelen âyette ise gramatikal yorumları şöyle ele almaktadır: ذُرِّيَّةٌ kelimesi üzerinde yapılan gramatikal ihtilafların yanı sıra ona göre değişen birkaç anlamı şu şekilde dile getirmektedir:

1. ذُرِّيَّةٌ kelimesinin “ihtisas” üzerine üstün alıp “ özellikle Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımız ” şeklinde göstermektedir.
2. Nida/çağrı üzerine üstün alıp “(Ey!) Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımız” üslubuyla çağırılmaktadır.
3. Bazıları da وَكَيْلًا ve ذُرِّيَّةٌ kelimelerini أَلَّا تَتَّخِذُوا “mef'ul” olarak üstün aldıklarını söyleyip “ (Ey!) Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın zürriyetini vekil edinmeyin ” anlamında yorumlamaktadır. Bu şekilde yorumlamanın asıl nedeni, İsrail oğullarının Hz. Üzeyir ve İsa'yı kendileri için rab olarak görmeleridir.
4. Bazıları da ذُرِّيَّةٌ sözcüğünü ötreli okuyup أَلَّا تَتَّخِذُوا fiilindeki (و) “bedel” yaparak “ Siz benim dışımda bir rab edinmeyin! ” şeklinde yorumlamaktadırlar.
5. Zeyd b. Sabit ise ذُرِّيَّةٌ harekesini esre olarak görüp “Ey İsrail oğulları! Gemide taşıdıklarımızın zürriyetisiniz ” anlamıyla çağırılmaktadır.¹⁷

¹⁶ Mahmud 'Umer, el-Zamahşerî, Tefsîru'l-Keşşâf, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2006, c. II, s. 623,

¹⁷ el-Zamahşerî, a.g.e., c.II, s. 623,

Yukarıda anlatılanlar gramatikal semantiğin ortaya koyduğu anlamlardır. Ancak bu yorumlardan açık olarak söz konusu zürriyetin Hz. Nuh'un soyundan mı veya beraberinde gemiye binenlerin soyundan mı olduğu belirtilmemektedir. Ancak bu da bir gerçektir ki gramer üzerine yapılan bu yorumlar çok farklı olmasa da âyetin anlamında bazı manaların değişikliğine yol açmıştır. Dolayısıyla gramer değişikliğinin altında anlam değişikliğinin yapıldığı ortaya çıkmıştır.

✓ Ebu'l-Hayân'ın söz konusu âyeti gramer açısından şu şekilde yorumladığı görülmektedir:

1. “ذُرِّيَّةً” kelimesinin izafe edilmesi hasebiyle gizli nidâ edatıyla üstün aldığı: “(Ey!) Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımız” şeklinde anlandırılmaktadır.¹⁸
2. Bazıları da ذُرِّيَّةً sözcüğünü üstünle okuyup hemen öncesinde geçen وَكَيْلًا kelimesine “bedel” yaparak “Siz benim dışımda bir vekil edinmeyin! O da Nuh ile gemide taşıdıklarımızın soyu..”¹⁹ şeklinde yorumlamışlardır. Buna göre söz konusu ذُرِّيَّةً sözcüğü farklı ve İsrail oğulları farklı kişiler olup İsrailoğullarının onlardan sakınıp vekil kılınmaması istenilmektedir. Ancak bunun tarihi bir alt yapısının bulunmadığını düşünmekteyiz. Zira İsrailoğulları tarihi süreçte zürriyet olarak bilinen kimseye tapmamışlardır.
3. Mansûb olarak okunup أَلَّا تَتَّخِذُوا fiiline ikinci meful kabul edilmiştir. Bu bağlamda âyetin anlamı, “Siz benim dışımda Nuh ile gemide taşıdıklarımızın zürriyetini vekil edinmeyin!”²⁰ Buna göre muhatap olan kimselerle ikinci meful konumunda olan kişilerin farklı olup yukarıda geçtiği gibi tarihte bilinen Yahudiler Hz. Üzeyir'i ilah edinmişler; ancak onun da Yahudi soyundan olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu şekilde gramatikal bir yorumun olmayacağı söz konusudur.
4. Bir kısım âlimler de ذُرِّيَّةً kelimesini أعني takdir edilen fiile meful yaparak “Biz, Musa'ya Kitab'ı verdik ve İsrailoğullarına: "Benden başkasını dayanılıp güvenilen bir rab edinmeyin" diyerek bu Kitab'ı bir hidayet rehberi kıldık. (Kastım) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! Şunu bilin ki Nuh, çok şükreden bir kul idi.”²¹ şeklinde yorumlanmıştır. Bu durumda da anlamın farklı olmayıp yukarıda ortaya konulan anlamın öngörülmesi söz konusudur.
5. Bir fırka da ذُرِّيَّةً kelimesini zammeyle okuyup (ي) ile gelen يَتَّخِذُوا kelimesindeki (و) a bedel yapmışlardır. Onlara göre; “(onlar da) Nuh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! Şunu bilin ki Nuh, çok şükreden bir kul idi.”²² şeklinde yorumlanmaktadır. Temel olarak bu yorumun da farklı bir anlamı getirmediği anlaşılmaktadır. Sadece tali bazı değişikliklerde bulunduğu görülmektedir.

Üçüncü olarak da dil tekniğine önem veren çağdaş tefsirlerden Abdurrahman es-Sa'dî'nin yazmış olduğu (Teyşîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fi-tefsîr-i kelâmî'l-Mennân) adlı eserinde şöyle bir yaklaşımı sergilenmektedir. Ona göre ذُرِّيَّةً sözcüğü olduğu şekilde nasba üzerine münada olarak “(Ey!) Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın zürriyeti” yorumlanmıştır.²³ Buna göre de anlamı, Hz. Nuh ile birlikte gemiye binenlere çağrı yapılmıştır.

Yukarıda geçen her üç eserde de Hz. Nuh ile birlikte gemiye binen kişileri kastettiği anlaşılmaktadır. Fakat onların, Hz. Nuh ile birlikte gemiye binenlerin kimler olduğuna dikkat çekmedikleri görülmektedir. Dolayısıyla onların, Hz. Nuh ile birlikte gemiye binenleri onun zürriyeti olarak gördükleri söylenebilir. Bu bağlamda, günümüze kadar müfessirlerden herhangi birinin bu konuya değinmediği ortaya çıkmaktadır.

Dördüncü eserde ise Muhammed et-Tantâvî, ذُرِّيَّةً sözcüğü ilk iki tefsirde geçen bazı görüşlerin tercihinde bulunduğu görülmektedir:

- 1- ذُرِّيَّةً kelimesini okuyarak ihtisas üzerine mansup okuyarak “(Kasdım) Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın zürriyeti” anlamlandırmıştır.
- 2- ذُرِّيَّةً aynı şekilde mensup okuyup nidâ olarak şöyle; “(Ey!) Nuh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın zürriyeti” mana etmiştir.²⁴

¹⁸ Muhammed Ebu Hayyân el-Endülüsî, *Tefsîru'l-Bahri'l-Muhît*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 2001, c.VI, s.7.

¹⁹ Ebu Hayyân el-Endülüsî, *a.g.e.*, c.VI, s.7.

²⁰ Ebu Hayyân el-Endülüsî, *a.g.e.*, c.VI, s.7.

²¹ Ebu Hayyân el-Endülüsî, *a.g.e.*, c.VI, s.7.

²² Ebu Hayyân el-Endülüsî, *a.g.e.*, c.VI, s.7.

²³ Abdurrahman es-Sa'dî, *Teyşîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fi-tefsîr-i kelâmî'l-Mennân*, Muessesetu'r-Risâle Beyrût, 2002, s. 453.

²⁴ Muhammed Seyyîd et-Tantâvî, “*et-Tefsîru'l-Vasît li'l-Kurân'i'l-Kerîm*” Dâru'n-Nahda, Kahire 1998, c.8, s, 287.

Yukarıda geçen her iki görüşe göre de anlam açısından farklı bir şey ortaya çıkmamaktadır. Ancak et-Tantâvî, eski eserlerde geçen diğer görüşlere yer vermediğine göre onlara fazla itimat etmediği düşünebilir. O, bu bağlamı daha iyi kullanarak semantik (delalet-i iltizamî) yoluyla Hz. Nuh'un çok şükür eden oluşunu ön plana çıkararak onunla birlikte gemiye binenlerin de onun gibi salah ehli olup sizler de onların torunları olarak onların yolunda gitmeniz gerekmektedir. Dolayısıyla et-Tantâvî, eserindeki bu yorumuyla münasebet ve semantik bilimlerinin teknik olarak isimlerini vermese de bize göre yerinde bir anlamla anlamlandırmıştır.

3.3. Âyet ve Çıkarımları

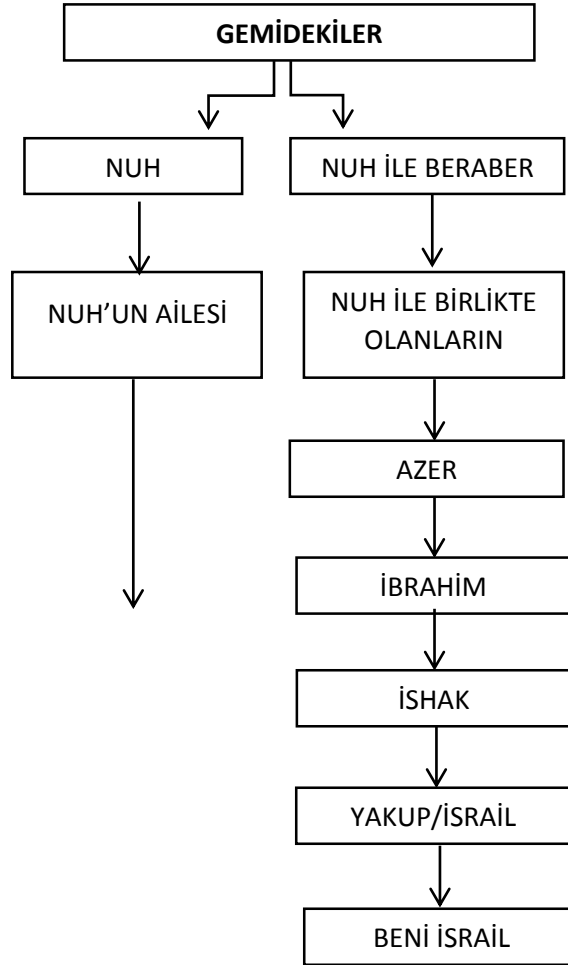
وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكَيْلًا، ذُرِّيَّةً مِّن حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا.

*Biz, Musa'ya Kitab'ı verdik ve İsrailoğullarına: "Benden başkasını dayanılıp güvenilen bir rab edinmeyin" diyerek bu Kitab'ı bir hidâyet rehberi kıldık. (Ey)Nuh ile birlikte (Gemide) taşıdığımız kimselerin nesli! Şunu bilin ki Nuh, çok şükreden bir kul idi.*²⁵

Yukarıda geçtiği üzere amaçladığımız konuyu iki eski ve iki de çağdaş olmak üzere dört ayrı tefsirden araştırıp uygulamalı bir şekilde ele almaya çalıştık; ancak onların konuyla ilgili yorumlarında bizim kastettiğimiz anlam çıksa da hiç biri söz konusu anlamı açıkça ortaya koymamıştır. Dolayısıyla biz konu bu kadar açık iken bu güne dek hiç kimsenin bahsetmemesini manidar görüp semantik/delalet ilmi yoluyla âyete yeni bir yaklaşımın olabileceğini dile getirmeye çalışacağız.

Semantik olarak düşündüğümüzde âyette Hz. Musa'ya vahyin gönderildiği ve onun ümmetinin de İsrailoğulları olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolaylı olarak düşünüldüğünde söz konusu millet Hz. İbrahim'in torunu olan Hz. Yakub'un soyundan olan insanlardır. Hz. Musa da bu soydan gelen bir peygamber olarak bilinmektedir. Yüce Allah tarafından gönderilen vahyin Hz. Musa aracılığıyla İsrailoğullarını muhatap aldığı açıktır. Ancak burada indirekt semantik yoluyla söz konusu milletin nesebi bildirilmektedir.

Âyetin bağlamından hareketle, aşağıda bir semantik şemayı ortaya koyarak neticeye varmaya çalışacağız.

²⁵ İsrâ; 17/2,3.

Kur'an'ın gramatikal ve semantik anlamını göz önünde bulundurduğumuzda yukarıdaki tablo kolaylıkla ortaya çıkmaktadır. Bu tabloya göre Hz. İbrahim, İsrail oğullarının atasıdır. Onların babaları gemiye Hz. Nuh ile beraber alınan kimselerdir. Ayrıca bu meyanda "zürriyet" lafzının Hz. Nuh ile gemide taşıdığımız şekilde kullanılarak onunla ilişkisi, sadece İsrail oğullarının soyunun onunla gemide taşınmalarıdır. Şayet burada "zürriyet" onun olsaydı, izafe ona olup ibareden farklı bir anlaşılma ortaya çıkabilir ve o anlamı yeterli görülürdü. Ancak bu ibarenin insicamı içerisinde yeni bir anlamın yer bulması gerektiği görülmektedir. Dolayısıyla zürriyetin atalarının Hz. Nuh ile ilişkisi soy açısından çok da mümkün olmayacağı anlaşılmaktadır.

4. SONUÇ

Kuran'ın nüzulünden beri ilimlerin gelişmesi ve yeni bazı bilim dallarının ortaya çıkışını göz önünde bulundurduğumuzda, yeni ortaya çıkan her ilmî disiplinin onu desteklediği anlaşılmaktadır. Semantiğin bir disiplin olarak Kuran'ın yorumuna birçok konuda katkıda bulunduğu söylenebilmektedir. Bütün bilimlerde olduğu gibi Semantik ilminin de zamanla etki alanının genişlemesiyle İslamî disiplinler alanında daha fazla katkı yaptığını söylemek yerinde olacaktır.

Kur'an, birçok bilgi türünün muhtevasını almaktadır. Özellikle İslamî disiplinlere ait olan inanç ve amel bilgileri asıl bir şekilde verildiği gibi diğer alanlara da ait bilgiler de paralel bir şekilde verildiği anlaşılmaktadır. Buna göre yeni ortaya çıkan bazı bilimlerin kullanılmasıyla Kur'an-ı Kerim'de daha önce bilinmeyen ve dinin temel inanç ve esaslarından olmayan bazı yorumların yapılarak yeni bazı bilgilerin elde edilmesi mümkün olabileceğini söylemek zorundayız.

Biz bu araştırmamızda, semantik ilmine göre ortaya koymaya çalıştığımız temel olgu, Kur'an'ın hiçbir zaman eski vasfıyla nitelenmeyeceğini yeğlemek gerektiğini; dolayısıyla tarihi olaylar da olsa semantik ilminin tekniğine yorumlamak yeni bazı bilgilerin ihtimal üzere de olsa ortaya çıkacağını düşünmekteyiz. Bundan yola çıkarak İsrâ sûresinin 2. ve 3.âyetlerini semantik ilminin tekniğiyle yorumladığımızda Hz. Nuh'un gemide yer alan o günün Müslümanlarının İsrailoğullarının soy dedeleri olduğu söylemek -ihtimale de olsa- yerinde olacaktır. Dolayısıyla Hz. İbrahim'in Hz. Nuh'un soyuna bağlı olmayıp Hz. Nuh ile birlikte gemide yer alan Müslümanların torunlarından olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu bağlamda kaide ve kural çerçevesinde sonradan ortaya çıkan ilmi disiplinlerin Kur'an üzerinde uyarlanması yerinde olduğunu söylemek uygundur.

Kur'an üzerinde uygulanan Arapça ilimlerinden biri olan delalet (semantik) ilminin yeni bazı yönlendirmelerde bulunması mümkündür. Dolayısıyla Kur'an'ın başta semantik olmak üzere birçok ilmin verileri ışığında yeniden yorumlanması birçok yeni bilginin ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kuran-ı Kerim ve Diyanet Meali

İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, Dâr-u İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrût, tsz.

Ebu Yahyâ, Şerefuddin Zekeriyâ b. Muhammed el-Ensârî, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

Ahmed Muhtâr Umer, İlmü'l-Delâle, 'Alemlü'l-Kutub, 7. Bas., Kahire 2007.

Ali b. Ahmed b. Hazm el-Endulusî, el-İhkâm fi- Usûli'l-Ahkâm, Dâru'l-Hadîs, 1. Baskı, Kâhire 1404.

'Adil el-Fahûrî, 'İlmü'l-Delâle, Dâru't-Tali'a, Beyrût 1985.

'Ali b. Muhammed Şerîf el-Curcânî, el-Ta'rîfât (thk., Muhammed Abdurrahman), Dâru'n- Nefâis, Beyrût 2002.

Mehdî Fadlullah, Medhalun İla 'İlmi'l-Mantik, Dâru't-Tali'a, Beyrût, 2000.

Tevrat; Şemsuddin Muhammed, ez-Zehebî, Tarihu'l-İslâm ve Vefeyâtu'l-Meşâhir ve'l-A'lâm (thk., Umer Abdusselâm), Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut 1987.

İbn Esîr, el-Kâmil fi't-Târih, Dâru Sadr, Beyrût tsz.

Mahmud 'Umer, el-Zamahşerî, Tefsîru'l-Keşşaf, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2006.

Muhammed Ebu Hayyân el-Endulûsî, Tefsîru'l-Bahri'l-Muhît, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 2001.

Abdurrahman es-Sa'dî, Teysîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fi-tefsîr-i kelâmî'l-Mennân, Muessesetu'r-Risâle Beyrût, 2002.

Muhammed Seyyîd et-Tantâvî, "et-Tefsîru'l-Vasît li'l-Kurân'i'l-Kerîm" Dâru'n-Nahda, Kahire, 1998.